

פר' ט' – האם דניאל טעה?

Yirmiyahu 25

(1) The word that came to Jeremiah concerning all the people of Judah, in the **fourth year of Jehoiakim** the son of Josiah, king of Judah, that was the **first year of Nebuchadnezzar** king of Babylon, (2) which Jeremiah the prophet spoke to all the people of Judah, and to all the inhabitants of Jerusalem, saying...

(8) Therefore thus says Hashem of Hosts, 'Because you have not heard My words, (9) behold, I will send and take all the families of the north,' says Hashem, 'and I will send to Nebuchadnezzar the king of Babylon, My servant, and will bring them against this land, and against the inhabitants of it, and against all these nations round about; and I will utterly destroy them, and make them an astonishment, and a hissing, and perpetual desolations. (10) Moreover I will take from them the voice of mirth and the voice of gladness, the voice of the bridegroom and the voice of the bride, the sound of the millstones, and the light of the lamp. (11) **This whole land shall be a desolation, and an astonishment; and these nations shall serve the king of Babylon seventy years.** (12) **It shall happen, when seventy years are accomplished, that I will punish the king of Babylon, and that nation,' says Hashem, 'for their iniquity, and the land of the Chaldeans; and I will make it desolate forever.** (13) I will bring on that land all My words which I have pronounced against it, even all that is written in this book, which Jeremiah has prophesied against all the nations. (14) For many nations and great kings shall make bondservants of them, even of them; and I will recompense them according to their deeds, and according to the work of their hands.'

Yirmiyahu 29

(10) For thus says Hashem, 'After seventy years are accomplished for Babylon, I will visit you, and perform My good word toward you, in causing you to return to this place. (11) For I know the thoughts that I think toward you,' says Hashem, 'thoughts of peace, and not of evil, to give you hope in your latter end. (12) **You shall call on Me, and you shall go and pray to Me, and I will listen to you.** (13) **You shall seek Me, and find Me, when you shall search for Me with all your heart.** (14) I will be found by you,' says Hashem, 'and I will turn again your captivity, and I will gather you from all the nations, and from all the places where I have driven you,' says Hashem; 'and I will bring you again to the place from where I caused you to be carried away captive.'"

Devarim 4

(25) When you shall father children and children's children, and you shall have been long in the land, and shall corrupt yourselves, and make an engraved image in the form of anything, and shall do that which is evil in the sight of Hashem your God, to provoke him to anger, (26) I call heaven and earth to witness against you this day, that you shall soon utterly perish from off the land to which you pass over the Jordan to possess. You shall not prolong your days on it, but shall utterly be destroyed. (27) Hashem will scatter you among the peoples, and you shall be left few in number among the nations, where Hashem shall lead you away. (28) There you shall serve gods, the work of men's hands, wood and stone, which do not see, or hear, or eat, or smell. (29) **But from there you shall seek Hashem your God, and you shall find him, when you search after him with all your heart and with all your soul.** (30) When you are in oppression, and all these things have come on you, in the latter days **you shall return to Hashem your God,** and listen to his voice. (31) For Hashem your God is a merciful God; He will not fail you or destroy you, or forget the covenant of your fathers which He swore to them.

1. ירמיהו כה – נבואת פורענות

(א) הַדְּבָר אֲשֶׁר הִקָּהּ עַל יִרְמְיָהוּ עַל כָּל עַם יְהוּדָה בְּשָׁנָה הָרְבִיעִית לַיהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הִיא הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנִית לְנְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל: (ב) אֲשֶׁר דִּבֶּר יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא עַל כָּל עַם יְהוּדָה וְאָל כָּל יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר...
(ח) לָכֵן כֹּה אָמַר יְקֹנֵךְ צְבָאוֹת יְעֹן אֲשֶׁר לֹא שָׁמַעְתָּ אֶת דְּבָרַי: (ט) הִנְנִי שֹׁלֵחַ וְלִקְחֹתִי אֶת כָּל מִשְׁפָּחוֹת צִפּוֹן נְאֻם יְקֹנֵךְ וְאֶל נְבוּכַדְרֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עֲבָדַי וְהִבְאִיתִים עַל הָאָרֶץ הַזֹּאת וְעַל יֹשְׁבֵיהָ וְעַל כָּל הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה סָבִיב וְהִתְרַמְתִּים וְשָׁמַתִּים לְשִׁמְהָ וְלִשְׂרָקָה וּלְחִרְבוֹת עוֹלָם: (י) וְהִאֲבִדְתִּי מֵהֶם קוֹל שִׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה קוֹל חֲתוּן וְקוֹל פְּלֵה קוֹל רְחִים וְאֹזֶן נֶר: (יא) וְהִיִּתָה כָּל הָאָרֶץ הַזֹּאת לְחִרְבָה לְשִׁמְהָ וְעַבְדוֹ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת מֶלֶךְ בָּבֶל שְׁבָעִים שָׁנָה: (יב) וְהִיָּה כְּמִלְאוֹת שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְעַל הַגּוֹי הַהוּא נְאֻם יְקֹנֵךְ אֶת עוֹנֵם וְעַל אָרֶץ כְּשָׂדִים וְשָׁמַתִּי אֹתוֹ לְשִׁמְמוֹת עוֹלָם: (יג) וְהִבְאִיתִי עַל הָאָרֶץ הַהִיא אֶת כָּל דְּבָרַי אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עֲלֶיהָ אֶת כָּל הַכְּתוּב בְּסֵפֶר הַזֶּה אֲשֶׁר נָבֵא יִרְמְיָהוּ עַל כָּל הַגּוֹיִם: (יד) כִּי עֲבָדוּ בָם גַּם הֵמָּה גּוֹיִם רַבִּים וּמְלָכִים גְּדוֹלִים וְשָׁלַמְתִּי לָהֶם כְּפַעֲלֵם וַיִּכְמַעְשׂוּ יְדֵיהֶם:

2. ירמיהו כט – נבואת הגאולה

(י) כִּי כֹה אָמַר ה' כִּי לִפִּי מְלֵאֹת לְבַבְךָ שְׁבָעִים שָׁנָה אֶפְקֹד אֶתְכֶם וְהִקְמַתִי עֲלֵיכֶם אֶת דְּבָרַי הַטּוֹב לְהַשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל הַמְּקוֹם הַזֶּה: (יא) כִּי אֲנֹכִי יֹדַעְתִּי אֶת הַמְּחַשְׁבֹת אֲשֶׁר אֲנֹכִי חֹשֵׁב עֲלֵיכֶם נְאֻם יְקֹנֵךְ מִחְשְׁבוֹת שְׁלוֹם וְלֹא לְרָעָה לְתֹת לְכֶם אַחֲרֵית וְתִקְוָה: (יב) וְקִרְאתֶם אֹתִי וְהִלַּכְתֶּם וְהִתְפַּלַּלְתֶּם אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי אֲלֵיכֶם: (יג) וּבִקְשֹׁתֶם אֹתִי וּמְצַאתֶם כִּי תִדְרָשׁוּנִי בְּכָל לְבַבְכֶם: (יד) וְנִמְצַאתִי לְכֶם נְאֻם יְקֹנֵךְ וְשִׁבַּתִּי אֶת שְׁבוֹתְכֶם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל הַגּוֹיִם וּמִכָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר הִדַּחְתִּי אֶתְכֶם שָׁם נְאֻם יְקֹנֵךְ וְהִשְׁבַּתִּי אֶתְכֶם אֶל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הִגְלִיתִי אֶתְכֶם מִשָּׁם:

3. דברים ד'

(כה) כִּי תוֹלִיד בָּנִים וּבָנִי בָנִים וְנוֹשְׁנֹתֶם בְּאָרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם וַעֲשִׂיתֶם פְּסָל תְּמוֹנֹת כָּל וַעֲשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי יְקֹנֵךְ אֱלֹהֶיךָ לְהִקְעִיסוֹ: (כו) הַעִידְתִּי בְכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ כִּי אֲבַד תֵּאבְדוּן מֵהָר מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרַשְׁתָּהּ לֹא תֵאָרִיכוּ יָמִים עֲלֶיהָ כִּי הַשָּׁמַד תִּשְׁמַדוּן: (כז) וְהִפִּיץ יְקֹנֵךְ אֶתְכֶם בְּעַמִּים וְנִשְׁאַרְתֶּם מֵתֵי מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהַג יְקֹנֵךְ אֶתְכֶם שָׁמָּה: (כח) וְעִבַּדְתֶּם שָׁם אֱלֹהִים מַעֲשֵׂה יָדֵי אָדָם עֵץ וְאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָכְלוּ וְלֹא יִרְחוּ: (כט) וּבִקְשֹׁתֶם מִשָּׁם אֶת יְקֹנֵךְ אֱלֹהֶיךָ וּמְצַאתֶם כִּי תִדְרָשׁוּנוּ בְּכָל לְבַבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ: (ל) בְּצַר לָךְ וּמְצַאוּךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וְשִׁבַּת עַד יְקֹנֵךְ אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל: (לא) כִּי אֵל רַחוּם יְקֹנֵךְ אֱלֹהֶיךָ לֹא יִרְפֹּךְ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁפַח אֶת בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָהֶם:

4. בראשית טו

(יג) וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדַע תְּדַע כִּי גַר יִהְיֶה זְרָעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה :

(13) He said to Avram, "Know well that your offspring will be foreigners in a land not theirs, and they will enslave them and afflict them for four hundred years.

5. שמות יב

(מ) וּמוֹשֶׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה :

(40) And the dwelling that the Children of Israel dwelled in Egypt was four hundred and thirty years.

ולמה יהיה קשה על הראשונים לפרש כי נתארך גלותם על הקץ שלשים שנה, והנה נתארך עליהם ארבעים שנה בחטא המרגלים, כי כל הארבעים שנים ההם היה להם ענוי, כמו שאמר (דברים ח ב) וזכרת את כל הדרך אשר הולכת ה' אלהיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענותך, וכתוב (שם ג) ויענך וירעיבך, והיה להם גלות שלימה בארץ לא להם רק לנחש שרף ועקרב, ולא נתקיים להם ודור רביעי ישובו הנה, כי בארבעים שנה נתחלף הדור ההוא בודאי שכבר נולד, אבל החטאים גרמו הכל.

6. רמב"ן שמות יב:מב

ועוד אני אומר כי הפשט המחוויר מן הכל הוא שנאמר כי הגזרה היתה ארבע מאות שנה מן היום ההוא, כאשר הזכרנו, והשלשים שנה האלו הם תוספת עליהם בעון הדור ההוא. ... ומן הידוע שהיו ישראל במצרים רעים וחטאים מאד, ובטלו גם המילה, דכתיב (יחזקאל כ ח) וַיִּמְרוּ בִּי וְלֹא אָבוּ לְשָׁמֵעַ אֵלַי אִישׁ אֶת שְׁקוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת גְּלוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזְבוּ וְאָמַר לְשֹׁפֵף חַמְתִּי עֲלֵיהֶם לְכָלֹת אִפִּי בָהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו', ... ועל כן ארך גלותם שלשים שנה...

7. יחזקאל כ'

(ה) וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר ה' אֱלֹקִים בְּיוֹם בְּחָרֵי בְּיִשְׂרָאֵל וְאָשָׂא יָדִי לְזָרַע בֵּית יַעֲקֹב וְאָנֹדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָשָׂא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי ה' אֲ-לֵהֵיכֶם : (ו) בְּיוֹם הַהוּא נִשְׂאֲתִי יָדִי לָהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ אֲשֶׁר תִּרְתִּי לָהֶם זָבַת חֶלֶב וְדִבַּשׁ צְבִי הִיא לְכָל הָאֲרָצוֹת : (ז) וְאָמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שְׁקוּצֵי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ וּבְגָלוּלֵי מִצְרַיִם אֶל תִּטְמְאוּ אֲנִי ה' אֲ-לֵהֵיכֶם : (ח) וַיִּמְרוּ בִּי וְלֹא אָבוּ לְשָׁמֵעַ אֵלַי אִישׁ אֶת שְׁקוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת גְּלוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזְבוּ וְאָמַר לְשֹׁפֵף חַמְתִּי עֲלֵיהֶם לְכָלֹת אִפִּי בָהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרַיִם : (ט) וְאָעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחַל לְעִינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִמָּה בְּתוֹכָם אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעִינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם :

(י) וְאֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶבְאֵם אֶל הַמִּדְבָּר : (יא) וְאָתָּן לָהֶם אֶת חֻקוֹתַי וְאֶת מִשְׁפָּטֵי הַדִּוְעָתִי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם : (יב) וְגַם אֶת שְׁבִתוֹתַי נִתַּתִּי לָהֶם לְהִיּוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְקוֹק מְקַדָּשִׁם :

(יג) וַיִּמְרוּ בִּי בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר בְּחֻקוֹתַי לֹא הִלְכוּ וְאֶת מִשְׁפָּטֵי מֵאִסּוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם וְאֶת שְׁבִתוֹתַי חָלְלוּ מֵאִד וְאָמַר לְשֹׁפֵף חַמְתִּי עֲלֵיהֶם בְּמִדְבָּר לְכָלֹתָם : (יד) וְאָעֲשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי הַחַל לְעִינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעִינֵיהֶם : (טו) וְגַם אֲנִי נִשְׂאֲתִי יָדִי לָהֶם בְּמִדְבָּר לְבַלְתִּי הִבִּיא אוֹתָם אֶל הָאֲרָץ אֲשֶׁר נִתַּתִּי זָבַת חֶלֶב וְדִבַּשׁ צְבִי הִיא לְכָל הָאֲרָצוֹת : (טז) וְעַן בְּמִשְׁפָּטֵי מֵאִסּוּ וְאֶת חֻקוֹתַי לֹא הִלְכוּ בָהֶם וְאֶת שְׁבִתוֹתַי חָלְלוּ כִּי אַחֲרַי גְּלוּלֵיהֶם לְבַס הַלֵּךְ : (יז) וְתַחַס עֵינֵי עֲלֵיהֶם מִשְׁחַחְתָּם וְלֹא עֲשִׂיתִי אוֹתָם כְּלָה בְּמִדְבָּר :

8. גמ' סנהדרין צח ע"א

אמר רבי אלכסנדר: רבי יהושע בן לוי רמי, כתיב בעתה, וכתוב, אחישנה! זכו - אחישנה, לא זכו - בעתה.

אמר רבי אלכסנדר: רבי יהושע בן לוי רמי, כתיב וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה, וכתוב עני ורכב על חמור! - זכו - עם ענני שמיא, לא זכו - עני ורכב על חמור

Yechezkel 20

(5) and tell them, 'Thus says Adonai Elohim, 'On the day when I chose Israel, and swore to the seed of the house of Jacob, and made Myself known to them in the land of Egypt, when I swore to them, saying, I am Hashem your God; (6) **on that day I swore to them, to bring them forth out of the land of Egypt** into a land that I had searched out for them, flowing with milk and honey, which is the glory of all lands. (7) I said to them, 'Cast away every man the abominations of his eyes, and don't defile yourselves with the idols of Egypt; I am Hashem your God.' (8) **But they rebelled against Me, and would not listen to Me; every man did not cast away the abominations of their eyes, neither did they forsake the idols of Egypt. Then I said I would pour out My wrath on them, to accomplish My anger against them in the midst of the land of Egypt. (9) But I worked for My name's sake, that it should not be profaned in the sight of the nations, among which they were,** in whose sight I made Myself known to them, in bringing them forth out of the land of Egypt.

(10) So I caused them to go forth out of the land of Egypt, and brought them into the wilderness. (11) I gave them My statutes, and showed them My ordinances, which if a man observes, he shall live by them. (12) Moreover also I gave them My Sabbaths, to be a sign between Me and them, that they might know that I am Hashem who sanctifies them.

(13) But the house of Israel rebelled against Me in the wilderness. They didn't walk in My statutes, and they rejected My ordinances, which if a man keeps, he shall live by them; and My Sabbaths they greatly profaned. Then I said I would pour out My wrath on them in the wilderness, to consume them. (14) But I worked for My name's sake, that it should not be profaned in the sight of the nations, in whose sight I brought them out. (15) **Moreover also I swore to them in the wilderness, that I would not bring them into the land which I had given them, flowing with milk and honey, which is the glory of all lands;** (16) because they rejected My ordinances, and didn't walk in My statutes, and profaned My Sabbaths; for their heart went after their idols. (17) Nevertheless My eye spared them, and I didn't destroy them, neither did I make a full end of them in the wilderness.

Sanhedrin 98a

Rabbi Alexandri says: Rabbi Yehoshua ben Levi raises a contradiction. it is written: "In its time," and it is written: "I will hasten it," If they merit - I will hasten. If they do not merit - in its designated time.

Rabbi Alexandri says: Rabbi Yehoshua ben Levi raises a contradiction. It is written: "There came with the clouds of heaven, one like unto a son of man..." (Daniel 7:13-14). And it is written: "...lowly and riding upon a donkey" (Zechariah 9:9). If they merit - with the clouds of heaven. If they do not merit - lowly and riding upon a donkey.

Sanhedrin 97b

Rav says: All the ends of days that were calculated passed, and the matter depends only upon repentance and good deeds. And Shmuel says: It is sufficient for the mourner to endure in his mourning.

This dispute is parallel to a dispute between *tanna'im*: Rabbi Eliezer says: If the Jewish people repent they are redeemed, and if not they are not redeemed. Rabbi Yehoshua said to him: If they do not repent, will they not be redeemed at all? Rather, the Holy One, Blessed be He, will establish a king for them whose decrees are as harsh as those issued by Haman, and the Jewish people will have no choice but to repent, and this will restore them to the right path.

9. גמ' סנהדרים דף צז ע"ב

אמר רב: כלו כל הקיצין, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים. ושמואל אמר: דיו לאבל שיעמוד באבלו. כתנאי, רבי אליעזר אומר: אם ישראל עושין תשובה - נגאלין, ואם לאו - אין נגאלין. אמר ליה רבי יהושע: אם אין עושין תשובה - אין נגאלין? אלא [ירושלמי - א"ל] הקדוש ברוך הוא מעמיד להן מלך שגזרותיו קשות כהמן, וישראל עושין תשובה ומחזירן למוטב.